

Альона Топчій,
студентка 1 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Правова свідомість молоді*

Виходячи із загальних підходів, що містяться в сучасній науці, правова свідомість молоді, як суб'єкта правових відносин, є здатністю відображати існуючі теоретичні ідеї, погляди, норми, уявлення, а також реальні процеси, які у правовій сфері.

Правова свідомість молоді визначається властивостями, що відбивають процес становлення. Це проявляється, як у структурі правосвідомості, так і в міру зрілості та стійкості її складових елементів. У груповому та в індивідуальному правосвідомості молоді часто спостерігається розрив між теоретичними уявленнями та практичним досвідом, явища аномії в нормативних структурах, протиріччя мотиваційної сфери та багато інших проявів, які свідчать про недостатню його зрілість.

Специфіка молодіжної правосвідомості пов'язана також із особливостями соціального стану молоді. Транзитивний період становлення її суб'єктності характеризується перехідним характером її статусу у всіх сферах життєдіяльності, у тому числі та у правовій. У зв'язку з цим виникають миттєві потреби, інтереси, цінності, відображення яких посилюють лабільний характер правосвідомості. Нестійкість, маргінальність соціального становища молоді проявляється і у правовому просторі, що відображається в оцінках можливостей її самореалізації у правовій сфері. В силу цієї взаємодії молоді з правовими інститутами та органами правопорядку часто носить конфліктний характер, що також негативно проявляється у її правосвідомості. Таким чином, під правовою свідомістю молоді розуміється здатність відображення теоретичних ідей, знань, норм, уявлень про сутність, принципи права, законності, правопорядку, а також реальних процесів у правовій сфері, засвоєння та закріплення їх у ціннісно-нормативній системі правового регулювання життєдіяльності цієї соціальної групи, як суб'єкта відтворення правових відносин, що стає [1 ст.56].

З цього визначення стає очевидною і структура правової свідомості молоді. Вона складається з двох взаємопов'язаних пластів свідомості. Перший, когнітивно-аналізуючий пласт, включає різні форми правової поінформованості молоді та правових знань (теоретичні, емпіричні, практичний досвід), а також здатність оцінювати, відбирати, накопичувати, систематизувати, аналізувати та засвоювати правову інформацію. Тим самим реалізується когнітивна функція правової свідомості молоді. Другий пласт, назвемо його мотиваційно-регуляційним, включає структуру потреб,

* Наукова керівниця – завідувачка кафедри теорії та історії держави і права Віра Качур

інтересів, установок, цінностей, норм та оцінку можливостей їх практичної реалізації в конкретних ситуаціях, що утворюють механізм регулювання правових відносин. Справа в тому, що емоції та почуття підлітків, як вказують психологи, беруть безпосередню участь у розвитку та вдосконалення пізнавальних функцій їхнього організму. Вони беруть участь у найскладніших операціях, пов'язаних із встановленням значимості правової інформації для взаємини підлітка та товариства. Таким чином, як би здійснюється відбір тієї правової інформації, яка має бути предметом пізнання. Робиться це шляхом встановлення відповідності пізнавального змісту правового об'єкта потребам, інтересам та ціннісним орієнтаціям підлітків. Їхні почуття можуть стати могутньою внутрішньою рушійною силою, якщо вони знаходяться відповідно до пізнавального змістом об'єкта, і навпаки, перетворитися на гальмо, коли цього відповідності немає. Все залежить від характеру потреб, які є джерелом правової активності у цьому механізмі. Вони відображають стан незадоволеності молодого людини, групи, викликаною неможливістю, або труднощами у реалізації конкретних життєвих ситуацій правовими методами [2 ст.17].

Потреба правових знаннях виникає в підлітка зазвичай пізніший, ніж шкільний період, коли відбувається активний процес його включення в соціальні відносини та суспільство пред'являє щодо нього все нові вимоги. Підліток прагне зрозуміти ці вимоги, виражені у правових нормах. В цей час починає активно формуватися потреба у правових знаннях. Правові знання припускають усвідомлення потреби права; розуміння основних правових вимог, оцінку дій суб'єктів права з точки зору їх правомірності та протиправності; наявність уявлень про закономірності розвитку права. Правові знання є ядром правової свідомості, оскільки без них неможливо вибрати вірну, з погляду права, модель поведінки.

Але потреби, хоч і надають правової свідомості активний характер, однак, не вказують на те, яким способом проявляється активність. Для того, щоб правова активність набула форми конкретного вчинку, поведінки, діяльності необхідно перетворення потреб у інтереси. Нерівність соціального положення молоді відображається в індивідуальних та групових інтереси як відносини несправедливості. У прагненні відновити справедливість визначаються цілі діяльності. Ціль, укладена в інтересі, задає прийнятний спосіб зміни ситуації або умов для реалізації потреби. Ці способи можуть бути правовими або позаправовими залежно, з одного боку, від спрямованості інтересів, з другого, - від оцінки можливостей реалізації.

Позитивна оцінка правової системи—законодавства, правових норм, діяльності правоохоронних органів, що сприяє розширенню можливостей реалізації інтересів правовими методами.[3 ст.78].

Досвід реалізації інтересів фіксується у правовій свідомості у вигляді установок, що відображають стійкий стан поведінкової готовності суб'єкта. У

своїй простій формі установки визначають схильність переважно до стереотипним діям. Осмислюючи їх, суб'єкт надає настанов аргументований характер. У цій якості установки, з'єднуючись між собою, виступають у формі переконань, стають мотивованою схильністю суб'єкта до певного поведінці.

Важливим моментом у регулюванні правових відносин стає осмислення суб'єктом можливого результату своєї діяльності у співвідношенні, з одного боку, з її цілями, а з інший, - з існуючими у суспільстві нормами права. Тобто передбачувана діяльність наповнюється певним змістом. Сенсостворюючу роль у правовій свідомості відіграють ціннісні орієнтації, які складають базу правової культури цієї групи. Детальніше про це можна ознайомитися у праці В. Качур «Теоретичні та прикладні аспекти розуміння поняття «правова орієнтація» в юридичній науці» [5]. Будучи моральним критерієм, вони надають правової свідомості молоді вибірковість та спрямованість. Серед безлічі можливих способів досягнення мети суб'єкт вибирає найбільш значний у системі ціннісних уявлень. Залежно від того, яке місце у цій системі займає право, визначається вибір правових чи позаправових форм поведінки.

Правосвідомість є найважливішою детермінантною поведінки у правової сфери. Поведінкова складова у структурі правової культури молоді розглядається як процес її взаємодії з різними суб'єктами правових відносин іншими людьми, громадськими та державними організаціями, правоохоронними органами тощо.

Тобто правова поведінка на груповому та індивідуальному рівнях є особливою формою соціальної взаємодії, що передбачає як прями, так і дії у відповідь суб'єктів. При цьому враховується специфіка соціальної поведінки молоді, яка визначається особливостями її транзитивного становища у громадських структурах та лабільному характером її свідомості [4 ст.94].

Ця специфіка торкається всіх ознак правової поведінки. І його соціальну значимість, та її психологічні складові, і юридичну регламентованість, та підконтрольність правової системі.

Так, через перехідність її соціального статусу, пов'язану з проміжністю та нестійкістю її соціального становища, соціальна значимість правової поведінки не завжди адекватна оцінюється молодими людьми. Несформованість правових почуттів, відсутність правових навичок, позитивних правових навичок часто перешкоджають саморегуляції правової поведінки молоді. Невисокий рівень правової поінформованості молоді, брак правового досвіду не сприяють формуванню стійких ціннісно-нормативних комплексів у лабільній свідомості, що розмиває вплив юридичної регламентованості її правової поведінки. Різноманітні субкультурні прояви, що визначають специфічний спосіб організації життєдіяльності молоді, які є часто фактором заперечення громадських норм, протистояння офіційним структурам, що не можуть не впливати на неї

ставлення до правової системи, до правоохоронних та правозастосовних органам. Усе це визначає специфіку правової поведінки молоді.

Характер правових відносин є найбільш спільним характеристикою правової поведінки молоді у структурі її правової культури.

Таким чином, правова поведінка молоді розглядається як одна з форм соціальної взаємодії та позначає реальні дії індивідів у правовій сфері. Воно є зовнішнім проявом внутрішніх спонукань людини, виражених у мотиви поведінки, і є способом реалізації правової культури. Виходячи із соціальної значимості правової поведінки, вона може приймати правомірні форми, схвалені здоровим громадською думкою та заохочувані державою, а також протиправні форми, що передбачають юридичну відповідальність.

Література

1. Черемісіна А.А. Становлення та розвиток правового освіти та виховання учнів. *Педагогічна освіта та наука*. 2012. № 10. С. 35.

2. Оніщенко Н.М. Право й економіка: взаємовплив і паритетні начала розвитку. *Філософія права і загальна теорія права*. 2012. № 2. С. 249-259.

3. Ніколаєва О.П. Правова та моральна зрілість особистості. Суб'єкт та соціальна компетентність особистості. М., 2013. С. 109.

4. Каландарішвілі З.М. Деформація правової свідомості молоді та юридичні способи її подолання: теоретико-правовий аспект. – СПб., 2014. С. 226.

5. Kachur V. Theoretical and applied aspects of understanding the concept "legal orientation" in legal science. *Law. Human. Environment*, 2022, 13(4), 26-39. <https://doi.org/10.31548/law2022.04.003>

* Наукова керівниця - доцентка кафедри теорії та історії держави і права Ольга Юхимюк

Національний університет біоресурсів і
природокористування України

Юридичний факультет

Кафедра теорії та історії держави і права

Рада аспірантів юридичного факультету

Студентська організація юридичного факультету

Студентський науковий гурток
«Клуб юних теоретиків»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

XVII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

09 травня 2024 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

Матеріали XVII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»

П.78

Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVII Всеукр.
наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 09 травня 2024 р.) / Укладачка: Віра Качур. К.,
2024. 215 с.

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені
проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**